

Egy szociáldemokrata felemás karrierje a politika és a zene világában

Csobádi Péter 1923-ban született Budapesten. Apja jól kereső ügyvéd, aki az 1919-es diktatúra idején a forradalmi katonatanács törvényszéki ügyésze volt.¹ Anyja gyógyszerész, később középiskolai tanár. Két féltestvér bátyja, apjuk példáját követve, szintén az ügyvédi pályát választotta. Egyikük a keleti fronton büntetőszázadban szolgált, és ott vesztette életét. A család legifjabb tagjának életében a sikeres érettségi vizsga után mozgalmas időszak következett. 1940-es évek elején bekapcsolódott a dr. Mandl Oszkár II. kerületi pártelnök vezetése alatt működő szociáldemokrata ifjúsági mozgalom munkájába. Majd 1942-től három féléven át a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen közgazdaságtant hallgatott. Emellett 1942–1943 között kenyérkereső állást vállalt: műszaki rajzolóként, majd gépkocsivezetőként dolgozott. Családja 1944-ben gettóba kényszerült, ő bevonulási parancsot kapott, aminek azonban nem tett eleget. Az év októberében antifasiszta röplapok terjesztésért a Gestapó Sváb-hegyi toloncházába került, ahonnan néhány hét után megszökött. Az ostrom idején a KISKA (Kisegítő Karhatalmi Alakulat)² égisze alatt a XIV. kerületben illegális fegyveres tevékenységet folytatott a nyilasok és a német katonák ellen.³

1944 végén svájci menlevéllel a Nemzetközi Vöröskereszt irodájában kapott munkát. Ott került kapcsolatba a cionisták „Dror” elnevezésű csoportjával. Feleségével, Komor Évával együtt csatlakoztak hozzájuk, elutaztak Szegedre, hogy onnan kivándoroljanak Palesztinába. Időközben a Csobádi házaspár meggondolta magát, és beiratkozott a szegedi egyetemre.⁴ Majd egy félévi bölcsészkedés után visszatértek a fővárosba. A férj belépett a Magyar Kommunista Pártba, mint önéletrajzában írta: „opportunistusból, meggyőződés nélkül”.⁵ Az állambiztonsági szervek illetékeseként évekkel később, a pártból való kilépését kispolgári szemléletével és érzelmi okokkal hozta összefüggésbe.⁶

Miután Csobádi állást kapott a Külügyminisztériumban, 1945 végén a Szociáldemokrata Párt (SZDP) tagja, 1947-től a külügyminisztériumi szervezet titkára lett. Ugyanezen évben felfigyelt rá a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya (ÁVO), és mint átlagon felüli műveltséggel, kitűnő nyelvtudással, jó kapcsolatteremtő képességgel, nagy ismeretségi körrel rendelkező minisztériumi tisztviselőt alkalmasnak tartották az ügynöki munkára. Beszervezését, „elvi alapon”, az ÁVO belső reakció elhárításával foglalkozó osztályának munkatársa, Szamosi Tibor államvédelmi százados hajtotta végre 1947. június 17-én a Külügyminisztérium hivatalos helyiségében. Elsősorban szociáldemokrata vonalon kívánták foglalkoztatni, és „elhárító jellegű” feladatokat szántak neki. Kezdetben 32/2-es számú informátorként szerepeltették, fedőnevet, illetve fedőneveket csak később kapott. Csobádi fedőnevét ügynöki pályafutása alatt operatív okokból többször megváltoztatták, és hálózaton belüli használatra is kreáltak egyet: „Ives Péter”, esetenként „Yves Péter”, de ezt az érintettek nem adták a tudtára. Mivel a dokumentumokban hol ez utóbbi, hol pedig az éppen aktuális fedőnévvel – „Vida Ferenc”, „Bárdos”, „Kármán” – szerepeltették, sőt az is előfordult, például „pihentetett” vagy „leszakadt” ügynök korában, hogy Csobádi néven, ezért célszerűnek tartottam továbbiakban is az ügynök eredeti családi nevét használni.

Csobádi ügynöki ténykedését minisztériumi munkahelyén kezdte, ahol sok területen, különböző beosztásokban dolgozott: a sajtóosztályon, az elnöki kabinetirodán, Boldizsár Iván külügyi államtitkár titkárságán. Külügyi futárként is foglalkoztatták, járt Bukarestben, később Varsóban, Prágában, Moszkvában, ahol kapcsolatba került a neves történésszel, Szekfű Gyulával, Magyarország akkori nagykövetével, aki vele küldött például hivatalos anyagokat Rákosi Mátyásnak.⁷ Dolgozott Böhm Vilmos, a stockholmi

követ mellett, akinek budapesti titkára volt.⁸ Így házon belül rövid idő alatt komoly ismeretségre tett szert, s hajlandó volt információkat beszerezni és bizalmas értesüléseit megosztani az ÁVO-val. Igaz, eleinte elzárkózott attól, hogy saját pártjáról és tagtársairól adatokat szolgáltatson ki – mondván, „köti a pártfegyelem”. Majd az információk átadásakor kapcsolattartójával folytatott politikai diskurzusok, a tőle kapott „szakkönyvek” (például Andics Erzsébet: *Munkásosztály és nemzet, Párttörténet* stb.) tanulmányozása után, alig három hónap alatt, felismerte pártja hibáit, és rádöbben, hogy az „burzsoá érdekeket szolgál”, s elhatározta, megváltik tőle.⁹ Hamarosan a nagypolitikában bekövetkező változások hozzásegítették terve megvalósításához. (Igaz, nem önként távozott az SZDP-ből, hanem 1948 tavaszán, mint jobboldali nézeteket valló tagot, kizárták.) Addig azonban rendszeresen jelentett munkahelyi kollegáiról, párttársairól, dezinformáló adatokat szolgáltatott a „jobboldali szociáldemokraták vezette káderosztálynak” – írta a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága (ÁVH) számára 1950 júniusában készített önéletrajzában.¹⁰ A minisztériumból 1948 áprilisában, hivatali titok megsértése miatt, fegyelmeivel elbocsátották. Újabb munkalehetőségekhez az ÁVO segítségével jutott, előbb a Reuters Hírügynökségen, majd a Magyar Rádióban, később a *Magyar Nemzet*nél és a Lapkiadó Vállalatnál folytatta szociáldemokrata munkatársai megfigyelését, s egyre alaposabb, precízebb jelentéseket adott róluk tartótisztjeinek.¹¹ (Megjegyzendő, hogy Csobádi ügynöki ténykedése során közel tucatnyi tartótiszttel került kapcsolatba, ezért nevesítésüktől többnyire eltekintek.)

A sors különös fintora, hogy Csobádi a kezdetektől az SZDP balszárnyához tartozóként, a két munkáspárt úgynevezett „egyesítésének” támogatójaként vált ismertté, mindezek ellenére 1948 tavaszán mint jobboldali szociáldemokratát távolították el a minisztériumból. Kiderítették róla ugyanis, hogy titokban szoros kapcsolatba került Szélig Imrével, a „fúzió” egyik ádáz ellenségével.¹² Egyébként szinte végig „együttműködött a kommunistákkal az egyesülés előkészítése és a jobboldali szociáldemokraták elszigetelése érdekében”.¹³ Röviddel a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulását követően Csobádi, mint az új párt tagja, folytathatta az ÁVO számára az adatgyűjtést, valamint saját politikai, de elsősorban szakmai karrierjének építését.

Az államvédelmi, illetve állambiztonsági szervek és Csobádi kapcsolata, együttműködése kisebb nagyobb szünetekkel negyedszázadig tartott: 1947 nyarától 1973 nyaráig. Akkor a szovjet Állambiztonsági Minisztérium kérésére, „további foglalkoztatás céljából”, a „pihentetett” ügynököt átadták a szovjet állambiztonsági hatóságnak.¹⁴

A legtöbb értékes információt, jól hasznosítható adatot az első, még aktív ügynöki periódusában, 1947–1953 közötti időszakban szolgáltatott az ÁVO, illetve az ÁVH számára. Kár, hogy a dokumentumokban csak szűkszavú jelzések találhatók azokról a személyekről, akik megfigyelésével foglalatoskodott. A több kötetnyi, több száz oldalnyi iratanyagban mindössze három általa (kézzel) írott anyag, jelentésképpen található, az egyiket „Vida István” fedőnéven szignálta, de az csak saját személyére, illetve munkájára vonatkozó álhírt tartalmaz. Ugyanis a feljegyzésben megemlíti Csillag István nevű ismerésével folytatott beszélgetését, amikor megtudta tőle, hogy figyelmeztették: vigyázzon Csobádival, mert „aktív állambiztonsági nyomozó”.¹⁵ A másik kettő aláírás nélküli, néhány mondatos információval ellátott névsor ismeretségi, illetve baráti köréhez tartozó személyekről, valamint azokról, akikkel beszervezése óta „foglalkozott”. Ez utóbbiak között vannak minisztériumi vezető beosztású tisztségviselők, számos jobboldalinak aposztrofált szociáldemokrata is, mint például Böhm Vilmos stockholmi követ, Ries István igazságügyi miniszter. Bede István londoni követről például közölte: angol ügynök, jobboldali, áruló szociáldemokrata, aki révén azonban értékes információkhoz jutott az SZDP angol kapcsolatairól.

A szociáldemokrata sajtó frontján jeleskedő Szerdahelyi Sándorról csak azt tartotta fontosnak lejegyezni, hogy „primitív, elkeseredett, jobboldali”. Bede Béláról megtudható, hogy vezető jobboldali szociáldemokrata garnitúra tagja volt, és disszidált. Ugyanakkor figyelemmel kísérte a baloldali nézeteket valló, a két munkáspárt egyesülésében szerepet

vállaló szociáldemokraták tevékenységét is, és bizonyára fontos információkat is továbbított róluk. A szóban forgó dokumentumban Szalai Sándor egyetemi tanárról, az SZDP külügyi titkárságának vezetőjéről azonban csak annyi olvasható, hogy Justus Pál és Schiffer Pál csoportjához tartozik, vagyis ő is a két munkáspárt egyesülésének híve.¹⁶ Minden bizonnyal e szűkszavú információknál lényegesen többet tudtak meg tőle szóban a kapcsolattartói. Ezért is javasolták további foglalkoztatását eleinte informátori kategóriában.

Különösen méltányolták, hogy fényt derített a Bán Antal iparügyi miniszter irányította jobboldali szociáldemokrata akcióra, amivel a saját elvbarátainak az államapparátusba való beépülését segítette elő. Hasznosnak és értékesnek találták rendszeres közléseit az 1947-es választások előkészítése során Böhm Antal által elkövetett „mesterkedésekről”. Sikeresnek ítélték Buchinger Manó, valamint az SZDP Külügyi Osztálya és a nyugat-európai jobboldali szociáldemokraták, illetve pártok közötti kapcsolatra vonatkozó felderítő munkáját. Jelentett Szélig Imréről, és eredményes munkát végzett a jobboldali szociáldemokraták bomlasztása terén is.¹⁷ Ugyancsak eredményes informátori munkát végzett a Reuters angol hírügynökségen is, ahová az ÁVO közreműködésével került a Külügyminisztériumból történt elbocsátása után. Pár hónap alatt Varannai Aurélról, az ügynökség vezetőjéről, akinek személyi titkára volt, sikerült annyi terhelő anyagot, titkos adatot megszereznie, hogy azok alapján a hatóság 1948 őszén őrizetbe is tudta venni. Sajnos arra vonatkozó dokumentumok nem állnak rendelkezésre, hogy pontosan mit és mikor jelentett a jelzett személyekről. Ugyanis sem ügynöki pályája kezdetén, sem később sem volt hajlandó írásba adni közlendőit. Bár elismerte, hogy a szóbeli információk félreértésre, elhibázott következtetésre vezethetnek, tartótisztjei közül egyiküknek sem sikerült rávenni, hogy leírja jelentéseit; végül a Központ is azt tanácsolta, hogy nem kell forszírozni.

Csobádi jelentései a kezdeti nehézségek áthidalása után egyre pontosabbak, megbízhatóbbak és színvonalasabbak lettek, amihez feltehető, hogy hozzájárult az eleinte kapott havi 500 forint anyagi ösztönzés is. Az őt megfigyelő és munkáját ellenőrző ügynökök igazolták, hogy információi az igazságnak megfelelőek és alaposak. Ugyanakkor érkeztek jelzések jellemének nem kívánatos vonásairól is, azaz nemcsak anyagias, hanem karrierista is, *„munkáját is úgy nézi, hogy ezen keresztül biztosítva legyen pozíciója és karrierje”* – olvasható a további foglalkoztatását mérlegelő dokumentumban.¹⁸

Különösen sok kritika érte modorát és jellemét azt követően, hogy a Magyar Rádió Zenei Osztályára került. Nemcsak közvetlen munkatársai, hanem ekkoriban kapcsolattartói is felfigyeltek kifogásolható magatartására. Kasza Teréz államvédelmi hadnagy értesülései szerint azt tartják róla, hogy „kétszínű és jellemtelen”, „érdekember”, „agent provocateur”, úgy vélik, nemcsak az ÁVH-nak, hanem imperialista köröknek is gyűjt adatokat. Beosztottai panaszták: durva és igazságtalan, nem segíti munkájukat, ha hibáznak, ledorongolja őket.¹⁹ A Csobádival foglalkozó ügynökjelentések összegzéseként a következő sommás megjegyzés olvasható az 1951. november végi jelentésben: *„Alosztályunk²⁰ ügynöke, Csobádi Péter rosszul dolgozik.”*²¹ E megállapításnak azonban ellentmondanak ügynöki munkáját, tudását, intelligenciáját, kezdeményező készségét dicsérő, az ÁVH-hoz való jó viszonyát értékelő dokumentumok.

A Rádió belüli intrikák, rivalizálások és „ellenséges magatartást tanúsító” munkatársairól készített jelentései miatt 1953 elején munkahely-változtatásra kényszerült, a *Magyar Nemzet* külső munkatársa lett. Azt követően rendszeresen jelentett a lapnál és a Lapkiadó Vállalatnál „megbúvó ellenséges elemek tevékenységéről”. Azért, hogy még több értékes információra tegyen szert, kívánatos lett volna állományba kerülése. Erre azonban Csobádi nem sok esélyt látott, a *Népszavánál* viszont igen. Az akkori kapcsolattartója, Gál Ferenc alhadnagy úgy vélte, nagyon jó és hasznos lenne, ha ott tudnák foglalkoztatni, mert értesülései szerint ennél a lapnál sok ellenséges személy van, „főként jobboldali szociáldemokraták”.²² Végül Csobádinak sikerült elhelyezkedni a

Népszavánál, de akkor már éppen nem tartozott az ügynökhálózatához, így nem is kellett adatokat gyűjtenie korábbi párttársairól.

Csobádi ügynöki karrierjét ugyanis megpecsételte az 1953. évi 11. számú, közkegyelem gyakorlásáról szóló törvényerejű rendelet (amnesztia-rendelet), aminek következtében a szabadon bocsátottak között számosan voltak, akik az ő közreműködésével kerültek börtönbe vagy internálótáborba. Miután a kiszabadultak környezetükben elhíresztelték lebuktatójuk nevét, alaposan dekonspirálódott, s ezzel együtt információszerzési lehetőségei megszűntek. Ilyen körülmények között mindkét fél belátta, hogy a kapcsolat további fenntartásának nincs semmi értelme. Hiszen az ügynök képtelen lett volna ismeretségi körében, főként volt szociáldemokraták között, bármiféle értékelhető adathoz jutni. Ezért 1954 decemberében a hálózatból kizárták, anyagát irattárba helyezték.²³

Csobádi az 1956-os forradalomban nem kompromittálódott, „ellenséges tevékenységet” nem folytatott, a politikai eseményektől távol tartotta magát, félelemből mégis elhagyta az országot. Tartott egyfelől az antiszemita jelenségektől, a pogromok lehetőségétől, másfelől a korábbi ügynöki ténykedését megtorló intézkedésektől, az általa lebuktatott és börtönbe juttatott funkcionáriusok bosszújától.²⁴ „Disszidálását” – az állambiztonsági szervek szerint is – jogos félelmek motiválták a többszörös dekonspirálódása miatt.²⁵ Ugyanis nemcsak az általa lebuktatottak tudtak államvédelmi kapcsolatáról hanem, azon munkahelyeinek vezetői is, akik az államvédelmi szervek „kérésére” biztosítottak megfelelő állást az ügynök számára.

Miután Csobádi 1956 novemberében elhagyta az országot, Bécsben próbált új életet kezdeni. A beilleszkedéssel kapcsolatos gondok, nehézségek azonban eltörpültek egy fantasztikus ötlet, egy csodálatos terv realizálása közben. A véletlen szerencsének köszönhető, hogy összetalálkozott magyar emigráns karmester ismerőseivel, illetve barátaival, és elhatározták, hogy a kint csellengő zenész honfitársaikból egy nagyszerű zenekart hoznak létre. Így lett ő az egyik alapítója, szervezője, első gazdasági igazgatója, intendánsa a száz emigráns magyar zenészből álló Philharmonia Hungaricának; még a zenekar nevét is ő találta ki.²⁶ Csobádi kiterjedt baráti és ismeretségi körének, leleményességének és talpraesettségének, szervezőkészségének nem kevés szerepe volt abban, hogy rövid időn belül zenei szaktekintélyekből álló, rangos zsűritagokat – híres karmestereket, Herbert von Karajant, Karl Böhmöt²⁷ és a bécsi Musikverein, valamint a Konzerthaus igazgatóját – sikerült az ügy számára megnyerni és a próbajáték megrendezéséhez megfelelő helyiséget a Bécsi Rádióban biztosítani. Már csak a zenei grémium által kiválasztott legtehetségesebb zenészekből kellett megszervezni az együttest. Személy szerint Csobádi sokat tett azért, hogy segítőköt, pártfogókat szerezzen különböző diplomáciai testületeknél az ügy számára. Az első jelentős összeget, százezer dollárt, az amerikai Rockefeller Alapítvány jóvoltából maga vehette át az amerikai nagykövetség kultúrattaséjától. Az angol sajtóattasé révén viszont sikerült tolmácként elhelyezkednie a *The Daily Telegraph* bécsi tudósítójánál, így megélhetési gondoktól mentesülve teljes odaadással szorgoskodhatott azért, hogy a zenekar mihamarabb koncertképes lehessen, és bemutassa előbb a bécsi, majd az európai közönségnek a magyar zeneszerzők remekait. A siker nem maradt el, a *Die Presse* 1957. május 30-i száma „A Philharmonia Hungarica debütálása. A magyar menekült-zenekar nagy sikerű koncertje” címmel tudósított az eseményről. A közleményből az is megtudható, hogy Yehudi Menuhin felajánlotta közreműködését a zenekar Bécsi Ünnepi Hetek alkalmából tartandó koncertjén, s az is, hogy a zenekar nyugat-európai turnéra készül, és már meghívást is kapott Spanyolországba, Svájcba, Hollandiába. „A zenekar a szabad világ összes országát be akarja utazni, hogy a modern magyar zenét hirdesse” – olvasható a tudósítás záró soraiban.²⁸

Csobádi a zenekarral kapcsolatos teendői mellett jó tollú újságíróként, zenekritikusként is bemutatkozott a magyar emigráns sajtóban, de osztrák lapokban is. Később a bécsi Doblinger Zeneműkiadónál lektori állást vállalt. Majd osztrák ösztöndíjjal a bécsi Zeneakadémia hallgatója lett, és egy nyugatnémet kiadó felkérésére Bartók Béláról szóló

monográfián dolgozott. A téma számára nem volt idegen, ugyanis emigrálása előtt itthon már jelentek meg Bartók-publikációi.²⁹ Rövid időn belül a bécsi zenei élet egyik ismert és elismert személyiségévé vált.

Második felesége, Mikes Gitta színésznő ugyancsak osztrák ösztöndíjjal zenei tanulmányokat folytathatott. Szorgalma és kiváló tehetsége révén hamarosan nagyszerű sikereket aratott több európai zenei színpadon, többek között a bécsi, a schönbrunni, majd a nyugat-berlini operában.

Az emigráció első éveiben Csobádi az újságírói, zenekritikusi karriert, az anyagi biztonság megteremtését tekintette a legfontosabbnak. Ekkoriban a politikai kérdések kikerültek az érdeklődési köréből. Meglehetősen zárkózottan élt. Nem kereste a kapcsolatot és nem akart semmiféle együttműködést létesíteni sem Faludy Györggyel és a többi kint élő magyar íróval, sem szociáldemokrata honfitársaival. Azok kezdeményezésére, közeledésére nem reagált.

1958 végén Csobádi újságírói lehetőségei megcsappantak, egzisztenciális helyzete labilissá kezdett válni, s arra gondolt, hogy feleségével együtt hazatelepülnek. Ezért megkérte egyik Magyarországra utazó ismerősét, tájékoztódjék, hogy otthon újságíróként el tudna-e helyezkedni. A Magyar Újságírók Országos Szövetségének akkori főtitkára, Siklósi Norbert a foglalkoztatásának nem látta akadályát, azonban a hazatelepülés ügye mégis – nem tudni, miért – végérvényesen lekerült a napirendről. Pedig az ügynök sokszor szenvedett a honvágytól, apjának egyik levelében arról írt, hogy mennyire szeretné a viszontlátást otthon is megünnepelni, de hangsúlyozta: *„nem szeretnék üres kézzel hazatérni, s ezen nem anyagi javakat értek, hanem olyan eredményeket, melyek a nevünkre jó fényt hoznak, talán az országnak sem közömbös, [...] ez a tanulmányi kirándulás az európai zenei életbe nem volt végérvényesre tervezve. De úgy szeretnénk hazatérni, hogy előbb megmutattuk itt, hogy mit tudunk.”* Ezért akarta befejezni egyetemi tanulmányait, megszerezni a zenetudományi doktorátust is,³⁰ ami minden bizonnyal sikerült is, hiszen a professzori címet nem kaphatta ingyen.

Bizonyára a magyarországi tájékozódásra felkért „ismerős” informálhatta az állambiztonsági szervek illetékeseit is a rá bízott feladatról, és közvetítette az egykori ügynök burkolt felajánlkozását. Azaz azt a kijelentését, hogy *„hazatérése érdekében minden áldozatra kész, és a Népköztársaság számára bármiféle feladatot hajlandó elvégezni”*.³¹ Az állambiztonsági szervek megértették a célzást, és nem késlekedetek, sebtében hozzákezdtek Csobádi újbóli beszervezésének előkészületéhez. Pár nap múlva megérkezett a Központ utasítása a bécsi rezidentúrára, hogy vegyék fel Csobádival a kapcsolatot, határozzák meg ügynöki teendőit, tisztázzák hírszerzői lehetőségeit, és a továbbiakban új fedőnéven („Bárdos”) szerepeltessék.³² Pár hét múlva megérkezett a következő utasítás, amely már a kapcsolatfelvétel végrehajtásáról és a megoldandó feladatokról rendelkezett. Ezek szerint szükséges a további találkozások folyamatosságának biztosítása; Csobádi jelen körülményeinek pontos megismerése; felhasználhatóságának, más országba telepítésének lehetőségeit tisztázni; s bizonyosságot szerezni arról, hogy ismét hajlandó-e ügynöki tevékenységet folytatni.³³ Újraszervezése esetén elsősorban az emigráns szociáldemokraták és írók körében felderítési feladatok végzésével tervezték megbízni, mivel közülük sokukkal jó (ismeretségi vagy baráti) viszonyban volt. Az alapos előkészületek után 1959. március 9-én létrejött találkozón kiderült Csobádi nem szándékozik Magyarországra visszatelepülni, amíg nem tudja bizonyítani, hogy kint is meg tudta állni a helyét. Álláspontja szerint: előbb meg kell jelenni a Bartók-monográfiának, amin még most is dolgozik, ezért még egy ideig nyugodt alkotómunkára van szüksége. Feleségének is be kell fejezi zenei tanulmányait, s akkor mindketten kész emberként térnének haza. Majd előadta, hogy az emigráns magyarokkal szinte minden kapcsolatot megszakított. Hogy miért? Politikai pálfordulásai ismeretében érvei kissé bizarrnak tűnnek: mert *„megveti az olyan embereket, akik csupán előrehaladásuk, vagy karrierjük érdekében a széljárásnak*

megfelelően változtatják politikai véleményüket”. A maga „elvi szilárdságát” bizonyítandó leszögezte: *„Ő mindig kommunista volt, s az is maradt.”*³⁴

Ilyen információk birtokában az újraszervezéssel megbízott Sas László rendőrtiszt kissé elbizonytalanodott. Úgy vélte, ha sor kerülne is a kapcsolatfelvételre, nem biztos, hogy eredményt tudna produkálni. Hiszen éppen abban a célcsoportban, amelyben foglalkoztatását tervezték, nincsenek olyan személyek, akiktől bizalmas információhoz juthatna. A jelentésében foglaltakra Sas felettese (Balogh elvtárs) azt javasolta, hogy a következő találkozón nyíltan fel kell tenni Csobádinak a kérdést, hogy egyáltalán akar-e együttműködni az állambiztonsági szervekkel. *„Kedvezőtlen reagálás esetén visszavonulhatunk.”*³⁵ Az egy hónappal később megszervezett találkozón Csobádi látszólag örült a megkeresésnek, s elvileg nem is zárkózott el az együttműködés elől, de a gyakorlati kivitelezéssel kapcsolatban voltak aggályai. Tartott attól, hogy a megváltozott körülményei, kapcsolatai miatt az elvárásoknak nem tudna megfelelni. Arra hivatkozott, hogy semmiféle emigráns politikai vagy vallási szervezettel, egyesülettel nincs kapcsolatban, ilyenformán nincs lehetősége, hogy tevékenységükről használható információhoz jusson. Társasági kapcsolatait művészek, zenészek alkotják, ők viszont nem politizálnak. Ezért is hangsúlyozta, „ha nem muszáj”, akkor inkább nem vállalná az ügynöki munkát. Egyébként – szerinte – nagyon sok kötöttséggel járna, amit nem szívesen vállalna. A találkozón nem sikerült konkrét megállapodásra jutni, nem sikerült a beszervezési procedúrát befejezettnek nyilvánítani, mivel Csobádi hezitált, nem akart vagy nem mert határozott, elutasító választ adni, de nem adta bejegyzését sem, ezért gondolkodási időt kapott.³⁶ Úgy látszott, hogy a Központ nagyon ragaszkodott Csobádi személyéhez és az általa feltehetően beszerezhető információkhoz, emiatt továbbra is szorgalmazta vele a kapcsolat felújítását, s a következők végrehajtására utasította az üggyel foglalkozó rendőrtisztet: *„a baloldali emigráció felé alakítsuk ki [Csobádi] lehetőségeit. Ha az együttműködés elől határozottan nem tér ki, kapjon feladatokat, [...] és kezdjék meg a konspirációs kioktatását, szervezzék meg a folyamatos kapcsolattartást.”*³⁷ Hogy az ügyben nem sok minden történt azt jelzi a Központ újabb rendelkezése, hogy a volt ügynök újbóli beszervezését „még augusztusban hajtsák végre”.³⁸

Ugyanis a Központ tudomására jutott, hogy Csobádi részt vesz a „Magyar Szociáldemokraták Kultúr- és Segélyegylete Ausztriában” néven működő szervezet *Világosság* című közlönyének szerkesztésében, és ő a kulturális krónika összeállítója. A lap 1959. január 17-ei számában „tájékozottan írt a disszidens magyar írókról, művészekről”. A *Bécsi Magyar Híradóban* Csobádi megemlékezett Kodály Zoltánné haláláról, ami arra enged következtetni, hogy ott is vannak kapcsolatai.³⁹ Később sikerült azt is kideríteni, hogy a zenei emigráció körében is rendelkezik hírszerzői lehetőséggel. Ezt az információt az apja, Dr. Csobádi Sámuel is megerősítette, amikor fiához készülve, útlevélkérelmének intézése során kapcsolatba került az állambiztonsági szervek illetékesével, akivel barátságos beszélgetés keretében beszámolt fia sikereiről a kinti zenei életben.⁴⁰ Ezek a tények azt jelzik, hogy Csobádi alaposan félretájékoztatta a beszervezésével megbízott rendőrtisztet.

Végül hosszas huzavona után úgy tűnt, mégis sikerült a volt ügynökkel a kapcsolatot megteremteni, az együttműködés folyamatosságát elvileg biztosítani és beszervezését megerősíteni – számolt be 1960. február 16-ai jelentésében Török Ferenc, az új kapcsolattartó rendőrtiszt. Csobádi ismét vállalkozott az ügynöki munkára, de ragaszkodott feltételeinek akceptálásához. Nevezetesen, hogy *„az emigrációban nem akar mindenkivel kapcsolatot tartani, de az Irodalmi Újság szerkesztőivel, íróival végképpen nem”*, és a szociáldemokratákkal sem, ugyanis közülük sokan ismerik otthoni ügynöki ténykedését, gyanús lenne a közeledése. Kijelentette: általában az emigránsokat megveti (mintha ő nem is közülük való volna). Szerinte a tehetősebbek, a „nevesebbek” kalandorok, a többi „lecsúszott”, és ő egyikhez sem akar tartozni. Azt azonban vállalta, ha van más olyan feladat, ami a Központ számára fontos, és úgy vélik, hogy ő meg tudja oldani, „nagyon szívesen” áll a rendelkezésükre. Viszont azt kérte, hogy ne adjanak neki

olyan feladatot, ami őt „lealacsonyítaná”, bármi mást készséggel vállal.⁴¹ A következő találkozón márciusban az ellen tiltakozott, hogy ügynökként kezelik, holott ő azt kérte és ahhoz ragaszkodna is, hogy „követségi kapcsolatként” számoljanak vele. A beszervezések kapott feladatokat egyébként teljesítette. Adott szóbeli jelentéseket a Philharmonia Hungarica zenekarról és néhány korábban ott dolgozó munkatársról.⁴² Csobádi információi a korábbiakhoz képest „előrelépést” jelentettek, korrektek és alaposak voltak – állapította meg a kapcsolattartó tisztje. Joggal gondolhatta, s majd a Központ illetékese is, hogy lehetőségeit a továbbiakban jobban ki fogja használni, és értékes adatokat szolgáltat számukra a szociáldemokrata emigránsokról, az irodalmi és zenei élet jeles képviselőiről.⁴³ Ugyanakkor megállapítást nyert, hogy jelentései „*hírszerző szempontból nem nagy értékkel bírnak*”. Ezért szükségesnek tartották a tényleges hírszerző lehetőségeinek felderítését, illetve megismerését.⁴⁴ Ám a terv véghezvitelére nem került sor. Ugyanis a bécsi rezidentúra 1960. április 19-én jelentette a Központnak, hogy a soron következő találkozón az újonnan beszervezett ügynök nem jelent meg.⁴⁵ Mivel lakást, munkahelyet változtatott, jó ideig nem is tudtak a nyomára jutni. És miután sikerült megtudni elérhetőségét, többszöri próbálkozás ellenére a kapcsolatfelvételt 1960. november 1-jéig sem sikerült megoldani. Közben fedőnevét „Kármán”-ra változtatták.⁴⁶

A legutóbbi kapcsolattartója Török Ferenc szerint Csobádi hírszerző munkához való viszonya ugyan rossz volt, de szerzett hasznosítható információkat is. Egyébként „*egyenes jellemű, becsületes*”, „*politikailag tájékozott ember*”-nek ismerte meg. Ismételt foglalkoztatása esetén mindenképpen az emigráns írók és szervezetek felé javasolta orientálni. Csobádi eredményes további foglalkoztatása érdekében a következő feladatok megoldását tartotta szükségesnek: 1. a kapcsolatfelvétel mielőbbi létrehozása és az együttműködés feltételeinek tisztázása, a körülményeiben bekövetkezett változásoknak, lehetőségeinek megismerése; 2. feladatterv kidolgozása; 3. operatív kiképzésének megkezdése és politikai nevelésének folytatása; 4. szülei révén érdekeltté tenni a hírszerzésben; 5. ügynök bevonásával folyamatos ellenőrzését biztosítani.⁴⁷

A kapcsolatfelvétel megszervezését és mielőbbi realizálását azonban a Központ újabb utasítására sem sikerült felgyorsítani.⁴⁸ Az 1961. január végére elkészített terjedelmes minősítésében a kapcsolat megszakadásaért kizárólag Csobádit tették felelőssé. Megállapították: nem tett semmit a kapcsolat elmélyítése érdekében, sőt igyekezett azt „*legális szintre leszállítani*”, nem fedte fel hírszerző lehetőségeit. A vele kapcsolatos feladatok között elsőként továbbra is a kapcsolatfelvétel végrehajtása szerepelt.⁴⁹ Az ügynök felülvizsgálatáról készült jelentés megismétli a vele és kapcsolatfelvételével összefüggő, korábban már többször felvetett problémákat. Az újdonság csak annyi, hogy ezúttal elismerték: az állambiztonsági szervek is hibáztak, mivel Csobádit nem részesítették külföldi hírszerző munkához szükséges operatív kiképzésben, csak politikai nevelésére fordítottak kellő gondot.⁵⁰

Az ügynökkel való újbóli találkozás megszervezését késleltette, hogy Fricsey Ferenc⁵¹ karmester titkáráként Svájcba költözött, s gyakori európai turnéin követte a mestert. Így vele a kontaktus megteremtése a svájci lakása címének kiderítése után is nehézségekbe ütközött. Reális esély a kapcsolatfelvételre csak azt követően adódott, miután a biztonsági szervek tudomást szereztek arról, hogy Csobádi a bécsi otthonát nem adta fel, és 1961 októberében pár napig ott fog tartózkodni. Ekkor úgy döntöttek, hogy a Bécsben kell a tervezett találkozót lebonyolítani. A végrehajtással megbízott rendőrtiszt jó előre megkapta a Központból a feladattal kapcsolatos eligazítást. Ezek szerint: ha a volt ügynök a rendszeres együttműködést nem vállalná, de dolgozni mégis hajlandó lenne, akkor a Központ esetleg „*segédkategóriakénti*” felhasználásáról fog dönteni. Ám a találkozó Török Ferenc rendőrtiszt minden igyekezete ellenére sem jött létre. Az utazással kapcsolatos változást jelző információ késve érkezett a Központba, így a felesleges procedúrától nem tudták megkímélni a kapcsolatfelvételre utasított emberüket. Török Ferenc október 20-i jelentésében számot adva eredménytelenségéről,

közölte: a Csobádival való további foglalkozást feleslegesnek tartja, s javasolta, hogy az ügyét zárják le, esetleg felvételére más intézkedéseket dolgozzanak ki.⁵²

Hogy a sorozatos kudarcba nem fáradtak bele az illetékesek, azt jelzi, hogy 1962 februárjában újabb tervet készítettek Csobádi visszahódítására. Ezúttal a már Nyugat-Berlinben élő „leszakadt” ügynököket levélben hívják meg április közepére Bécsbe, s a levéltervezetet is elkészítették.⁵³ Ám az ügyben hónapokig nem történt semmi, augusztus 18-ai javaslat szó szerint egyezik a februárral, azzal a különbséggel, hogy ebben Csobádira Bécsben a megadott helyen találkozó rendőrtiszt nevesítve van: Vadnai Barnabás rendőr százados személyében. A levélterv is változatlan, csak a találkozó dátuma módosult.⁵⁴ A találkozó programtervét a Központból érkező utasítás tartalmazta: a kapcsolatfelvételt október 12. és 14. között kell megkísérelni. Ha sikerül, magyarázatot kell kérni, mi okból döntött Csobádi a kapcsolat megszakítása mellett 1960 áprilisában, és miért nem kért újabb lehetőséget. Meg kell említeni, hogy apja és anyósa kiutazása érdekében segítséget nyújtanak, „*ha megfelelő alapok szolgálnak*” arra, hogy a közbenjárásukra sor kerüljön. Továbbá, ha hajlandó az együttműködésre, akkor a későbbiekben biztosítani fogják büntetlen hazatelepülését felségével együtt, és mindkettőjük képzettségének megfelelő munkalehetőséget. Továbbra is fontosnak tartották hírszerző lehetőségeinek felmérését az új munkahelyén, a [Nyugat-] Berlini Rádióban és az emigránsok körében. Meg kell állapodni a kapcsolattartás módját illetően is. Csobádinak feltétlenül kapnia kell feladatot, amit a következő találkozóra írásban kell elkészítenie. Ám a precízen megtervezett találkozót Csobádi levélben lemondta, arra hivatkozva, hogy a megjelölt időpontban nem tartózkodik az osztrák fővárosban. Egyébként írása azt sugallta, hogy örülne a találkozóknak. Ugyanakkor közölte: a kapcsolatot nem ő szakította meg, hanem az állambiztonsági szervek képviselője, aki nem jelent meg az adott időpontban, az adott helyen.⁵⁵ (Később tisztázódott, hogy félreértés történt, a találkozni szándékozók más-más helyen várakoztak.)

A meghiúsult találkozó helyett Csobádi apjának kiutazása adta az apropót az újabb kapcsolat-felvételre. Az nem volt kétséges, hogy Csobádi az apját várni fogja a bécsi pályaudvaron, s akkor „véletlenül” összefuthatnak vele, és megállapodhatnak, mikor és hol társalognak az ügynöki múlt felelevenítéséről. Hogy mikor álljon készenlétben a szervezésével megbízott rendőrtiszt, az a technika segítségével, azaz a „3 e módszer” bevetésével (az apa telefonjának lehallgatásával) könnyűszerrel megtudható volt.⁵⁶ A kapcsolatfelvétel lebonyolításával megbízott személy és elvégzendő feladatai azonosak a korábbi, október közepére tervezettekkel.⁵⁷

Az eredeti elképzeléseknek megfelelően 1962. november 27-én Bécsbe érkező, az apját váró Csobádival sikerült találkozni, és megállapodni vele, hogy amíg kapcsolatukat nem tudják megnyugtató módon tisztázni, nem utazik vissza Berlinbe. Egyébként ő is tervezte korábbi együttműködésük felelevenítését, aminek megszakítása tévedés, figyelmetlenség miatt történt, rossz helyen várakozott. A kezdeményezést azért halogatta, mert az volt a benyomása, hogy az általa felajánlott „*közösségi társadalmi kapcsolat*” a célnak nem felel meg. Vadnai azon kérdésére, hogy hajlandó-e az állambiztonsági szervek által ajánlott formában fenntartani az együttműködést, meglehetősen kitérő választ adott. Kijelentette, nincs szándékában a megszakítani a kapcsolatukat, „*ha őt érdemesnek tartják erre*”. Amit korábban, ügynökként tett azt meggyőződésből tette. Bár elismerte, az ő módszere nem felel meg az eredményes munka követelményének. Helytelenítette, hogy írásban soha nem jelentett, de közölte, a továbbiakban is csak szóban hajlandó átadni megszerzett információit. Az adott helyzetben nem tudja, miben lehetne az állambiztonsági szervek segítségére. Jelenlegi lehetőségei nagyon korlátozottak. Amíg Fricsey Ferenc Európa-hírű karmester titkáráként járta a világot, sokféle emberrel találkozott, most ideiglenesen, Fricsey betegsége miatt, a Berlini Rádió Zenei Főosztályán dolgozik, a városban szinte se barátja, se ismerőse. Ezért nem hiszi, hogy a Központ számára értékes anyagokhoz tudna jutni. Megemlítette, hívták a Szabad Európa Rádióhoz (SZER) is, de politikai és családi okokból nem vállalta. Mivel feleségének jó szerződése van a helyi Operában, nem tudná neki megmagyarázni, miért kellene Münchenbe, a

SZER székhelyére költözniük. Pedig Vadnai szerint akkor lehetne igazán segítségükre, ha ott vállalna munkát. De belátta, az adott körülmények miatt erre nincs esély. Ezért javasolta, keressen olyan helyeket, olyan társaságokat, ahol sok újságíró megfordul, és tőlük próbáljon értékes, érdekes politikai hírekhez jutni. Csobádi erre hajlandóságot mutatott. Vadnai mérlegelve a helyzetét, az ügynök lehetőségeit, nem tervezett vele közeli találkozót. Szerinte legfeljebb félévenként kerülhetne sor az információ átvételére, az is a bécsi rezidentúra közreműködésével lenne realizálható. Ugyanis a rendszeres kapcsolattartás meglehetősen problematikusnak látszott. Csobádi nem utazgathat a Német Demokratikus Köztársaságba, Vadnai pedig a Német Szövetségi Köztársaságba, a bécsi találkozó viszont az ügynöknek igen költséges lenne, még úgy is, ha a Központ a nagy részét fizetné.

A találkozót dokumentáló terjedelmes jelentéshez fűzött megjegyzésből kiderül: ha Csobádi az ügy érdekében hajlandó is új kapcsolatok kialakítására, sokat nem lehet tőle várni. Ugyanis a politika nem nagyon érdekli, a zenének él, mint a felesége. A fél év múlva esedékes találkozó alkalmával tartaná szükségesnek mérlegelni és megfontolni, hogy egyáltalán érdemes-e folytatni vele a további foglalkozást. Az már most is bizonyos – állította a tartótiszt –, hogy az eredeti célcsoportról, az emigránsokról információkat szerezni nem fog, mivel nem akar semmiféle kapcsolatot tartani velük.⁵⁸ A „leszakadt” ügynökkel való több mint négy évig húzódó kapcsolat-helyreállítási folyamat 1962. november 30-án befejeződött. Ismét működő ügynöki állományba vételére azonban csak 1963. február 28-án került sor.⁵⁹ Pár hónappal később, miután egyértelművé vált, hogy hírszerző lehetőségei egyáltalán nincsenek, hálózaton belül előbb a Hírszerző Csoportfőnökségen, majd a Kémelhárító Csoportfőnökségen próbálták ügynökkénti foglalkoztatását megoldani, de nem jártak sikerrel. Ezért „pihentetését” javasolták, de hálózati úton és K-ellenőrzéssel továbbra is figyelemmel kívánták kísérni tevékenységét. Végezetül, de nem utoljára, anyagát 1963 októberében irattárba helyezték.⁶⁰

A „pihentetett” ügynök újbóli aktivizálására, egyetlen konkrét ügy kapcsán, a Kémelhárító Csoportfőnökség (III/II.) kérésére, 1967-ben került volna sor. A Hírszerző Csoportfőnökség hozzájárulására volt szükség ahhoz, hogy egy amerikaiaknak dolgozó magyar ügynök, „Dolláros”, azaz Kiss Antal beszerzéséhez szükséges információk megszerzésében igénybe vehessék Csobádi szolgálatait, akit megbízhatónak és a feladatra alkalmasnak tartottak. Ugyanis Csobádi és Kiss azonos időben a Külügyminisztériumban dolgozott, s feltételezték, hogy ismerték is egymást. Egyébként Kiss 1963-tól disszidensként Nyugat-Berlinben élt, mint ekkoriban már Csobádi is, így a kapcsolat közöttük könnyűszerrel megteremthető, és úgy tűnt, hogy rövid időn belül megkezdhető a „delikvens” tanulmányozása. A kérés mellé csatolt összefoglaló jelentésből megtudható, hogy „Dolláros” 1962-ben hagyta el az országot, 1963 óta dolgozik az amerikai hírszerző szerveknek, azóta a magyar állambiztonsági szervek is figyelemmel kísérik ügynöki tevékenységét. Külföldre utazó magyarok és hazai kapcsolataik, valamint volt külügyi munkatársai körében gyűjt a megbízói részére jól hasznosítható információkat.⁶¹

A kérés teljesítésére rövidesen alkalmas, megfelelő hely és időpont is adódott volna. Mivel az állambiztonsági szervek Csobádit is állandó megfigyelés alatt tartották, tudomásuk volt arról, hogy Bécsbe készül, a látogatóba érkező első felesége és a végtelenül szeretett egyetlen fia fogadtására. Az érkezés pontos időpontjának ismeretében nem okozott problémát Csobádi korábbi kapcsolattartóját, Vadnai Barnabás rendőr őrnagyot kirendelni Bécsbe, hogy végrehajtsa a pihentetett ügynökkel a kapcsolatfelvételt. Az idevonatkozó javaslat ugyan 1967. június 1-jén elkészült,⁶² de hogy mi lett a sorsa, nem tudni. Ugyanis a javaslaton a következő kéziratos megjegyzés olvasható: „»Ives Péter« [azaz Csobádi] felvétele nem visz bennünket előre. Írjuk meg a III/II.-nek, hogy »Dolláros« ügyében pillanatnyilag nem tudunk segítséget adni. »Ives« nem megfelelő.” Az utasító kézjegyből kilétére következtetni nem lehet. Arról, hogy végül hogyan záródott le az ügy, nem tudni, a rendelkezésre álló levéltári anyagok között nem találni idevonatkozó további információt.

Az állambiztonsági szerveknek nem szegte kedvét a már többször fiasóval járó, Csobádit beszervező akció, s nem mondtak le arról sem, hogy jó ügynököt faragjanak belőle. Idővel be kellett látniuk, hogy nemcsak az ügynökön múlt, hogy nem tudott „jó munkatárssá” válni, hanem „tartási, vezetési, nevelési hibák” is közrejátszottak abban.⁶³ Egyébként rendszeresen figyeltették magánéletét, zenei karrierjét, a körülményeiben, lehetőségeiben vélt vagy ténylegesen bekövetkező változásokat, ellenőrizték levelezését. Várták a kedvező pillanatot, amikor sokadszorra megpróbálhatják bekapcsolni a hálózati munkába. Igaz, a korabeli ügynöktársadalomnak kevés olyan tehetséges, művelt, intelligens, sokoldalú, jó modorú, jó megjelenésű, kiváló kapcsolatteremtő képességgel és magas szintű nyelvtudással rendelkező tagja volt, mint Csobádi. Az állambiztonsági szervek 1969 végén és 1970 elején kapott kedvező információk alapján döntöttek úgy, hogy felelevenítik vele a kapcsolatot, s remélték, ezúttal tartalmas lesz együttműködésük, és sok értékes, új információhoz juthatnak általa. Tudomásukra jutott ugyanis, hogy mind a zenei, mind pedig a politikai életben kiváló új kapcsolatokra tett szert. Részben új házassága, részben új munkahelye révén. 1958-ban elvált Mikes Gitta operaénekestől, majd a következő év januárjában feleségül vette a neves, világhírű zenetudós professzor, Joachim Hans Moser Edda nevű leányát, akit az év legjobb színházi énekeseként ünnepeltek. Sikeresen vendégszerepelt már többször a Német Demokratikus Köztársaságban, meghívást kapott a Prágai Nemzetközi Tavaszi Zenei Fesztiválra is.⁶⁴ Csobádi ekkor vált meg a Berlieni Rádió Zenei Főosztályán betöltött állásától, és Kölnben a Deutsche Welle (Német Hullám) rádió zenei osztályának vezetője lett. Emellett megtartotta a berlini Herbert von Karajan Alapítványnál lévő tisztségeit: ügyvezető elnökségi tagságát és elnökhelyettesi tisztségét, valamint Herbert von Karajan munkatársaként a Salzburgi Húsvéti Ünnepi Játékok sajtófőnökeként is tovább tevékenykedett 1993-ig. Mindemellett több egyetemen és főiskolán tartott előadásokat, számos zenetudományi írása jelent meg neves karmesterekről (például Herbert von Karajanról, Fricssay Ferencről), zeneszerzőkről (például Bartók Béláról, Wolfgang Amadeus Mozarttról).⁶⁵

A kapcsolatfelvétel lebonyolítására ezúttal Budapestet szemelte ki az illetékes hatóság, kihasználva a Csobádi házaspár hazalátogatását. 1970. december 29-én a Royal Szállóban Varga Mihály rendőr őrnaggyal folytatott beszélgetés során kiderült, hogy Csobádi most is örült a találkozásnak, és jelezte, kész az együttműködésre, de kijelentette: nem szeretné a kémelhárítási módszereket felújítani, ő a legális kapcsolattartás híve. Nem tagadta meg korábbi ÁVH-s múltját, nem bánta meg akkori ténykedését, mert mint mondta, *„hittem az eszmében, és azért kész voltam dolgozni a kémelhárításnak”*. A magyar politikai helyzetértékelése is változatlan maradt. *„Meggyőződése, hogy a szocialista rendszeré a jövő, a nehézségek átmeneti jellegűek.”* Majd beszélt munkájáról, terveiről, zenei körökben meglévő kapcsolatairól, a kölni Deutsche Welle rádiónál alkalmazásban lévő szerény képességű magyar munkatársakról, akikkel csupán köszönő viszonyban van. Előadta, hogy távlati tervei között szerepel a német és a magyar rádió között rendszeres munkakapcsolat kialakítása, szakember-csereakció megszervezése, amit a rádió német intendánsa is támogatna. Jelentős munkahelyi és különböző zenei rendezvényekkel kapcsolatos teendői mellett szívesen menedzseli tehetséges felesége európai vendégszerepléseit. Tervezi, hogy a jövőben csak azzal akar foglalatostkodni. A kapcsolatfelvétel eredményeként – Varga szerint – a következő lehetőséggel lehet számolni: Csobádi az elkövetkező 1-2 évben foglalkozhatna a rádió magyar osztályán dolgozók tanulmányozásával. Továbbá hasznosítható lehetne a magas rangú, kulturális és politikai ismeretségi körében *„információszerző és részben befolyásoló ügynökként”*. Mindezek mellett a Központ támogatná a két rádió közötti kapcsolatfelvételt, de csak akkor, ha az ellenséges magatartást tanúsító magyar alkalmazottakat elbocsátják. Megállapodtak, hogy a részkérdések megbeszélésére és a teendők konkretizálására a következő találkozások alkalmával térnek majd vissza.⁶⁶ A kapcsolat végleges helyreállítása érdekében Varga Mihály rendőr őrnagy áprilisban turista-útlevelel kiutazott Salzburgba, ahol három alkalommal is találkozott Csobádival, hogy reaktiválását a kívánalmaknak megfelelő feltételekkel megoldja, de nem sikerült.

Varga megértéssel fogadta, hogy Csobádi egzisztenciális helyzetében nem kíván közelebbi nexusba kerülni rangon aluli személyekkel, azt is elfogadta, hogy idegenkedik a konspiratív kapcsolat visszaállításától, s az *„életkörülményeibe nem vagy csak nehezen beilleszthető személyekkel új kapcsolatok kialakításától.”*⁶⁷ Magyarországon élő családtagjait viszont nem tartotta célravezetőnek „pressziós alapként” bevetni az ügynökük munkára kényszerítése érdekében. Inkább a hálózatból való kizárását indítványozta. Továbbá javasolta *„kulturális térre történő felhasználása érdekében, legális kapcsolatként, a kölni képviselőtünkön kulturális ügyekkel foglalkozó diplomatának bemutatni és átadni”*. A kapcsolattartás célszerűtlenségét bizonyítandó, kiemelte jelentésében: az ügynök nem tekinthető ellenségnek, csak a körülményei, érdeklődési köre más irányba viszik, őt szinte kizárólag a zeneművészet érdekli, ebből adódik, hogy kapcsolatai, társaságának tagjai az azt művelők, vagy valamilyen szinten azzal foglalkozó kritikusok, újságírók közül kerülnek ki.⁶⁸

Az állambiztonsági szervek illetékeseinek be kellett látni, hogy a további kapcsolatfelvételi találkozókkal való kísérletezéseknek nincs értelme. A „hírszerzés és bomlasztás az emigráns szervezetekben” megnevezéssel működő (III/I-7) osztály vezetője, Zsiga Árpád rendőr őrnagy összegezve a többszöri próbálkozások eredménytelenségét, kilátásba helyezte az ügy végleges lezárását, s a Csobádival kapcsolatos anyagok irattárba helyezését 1971 augusztusában.⁶⁹

Hónapokkal később azonban Csobádi személye felkeltette a szovjet hírszerző szervek érdeklődését, és javaslatot tettek saját hatáskörben való foglalkoztatására, azzal a céllal, hogy a Deutsche Welle rádió „aknamunkájáról” információkat szerezzen számukra. A szovjet partnerintézet a magyarok egyetértésével tervezte meg a kiutaztatását a Szovjetunióba. A meghívást a Szovjet Állami Koncertiroda vezetőjére bízták, akivel Csobádi már többször is találkozott, amikor Herbert von Karajan személyi titkáráként kint járt a Szovjetunióban, illetve amikor a Koncertiroda vezetője volt a Német Szövetségi Köztársaságban. A meghívás azonban nem Csobádinak, hanem feleségének szólt, őt kérték fel vendégszereplésre, a férjet pedig hivatalos kísérőnek. A leendő ügynökük felhasználását olyan információk gyűjtésére tervezték, ami a magyar és orosz szempontból egyaránt hasznos. Miután a magyar belügyminiszter, Benkei András engedélyezte a „leszakadt” ügynök átadását a Szovjet Biztonsági Szervek V. Csoportfőnökség részére, megkezdődhetett annak lebonyolítása. Az átvételre a szovjet fél precíz, minden részletre kiterjedő operatív tervet készített, amihez a magyar biztonsági szervek képviselőjeként jelen lévő Varga Mihály rendőr őrnagy mindenben igazodott. Az átvétel helyszínéül Litvánia fővárosát, a 650 éves fennállását ünneplő Vilnát (Vilniust) választották, ahol a rendezvény vendégszemplője Edda Moser Csobádi és impresszáriója, a férje volt. Csobádi nyitott volt a szovjetekkel való tárgyalásra, nem zárkózott el a velük való együttműködéstől, de eleinte csak legális kapcsolattartás keretében tudta elképzelni a közös munkát. A harmadik megbeszélés után azonban beadta a derekát, és megállapodtak, hogy a továbbiakat, a konkrét feladatokat Ausztriában vagy Moszkvában, a felesége ismételt vendégszereplése idején fogják megtárgyalni.

Miután lezajlott Csobádi átadása, a magyar biztonsági szervek is megkönnyebbülhettek, és lezárhatták a több mint két évtizedig vajúdo kapcsolatot. Intézkedhettek dossziéjának lezárásáról, és törölhették Csobádit az ügynöknyilvántartásból.⁷⁰

Hogy végül sikerült-e a szovjet biztonsági szerveknek értékes és hasznos együttműködést kialakítani Csobádival, nem tudni, ugyanis erre vonatkozó hazai források nincsenek. Ügynöki előéletének ismeretében nemigen képzelhető el, hogy hosszú távon az elvárásoknak megfelelő, értékes információkkal szolgált volna új kapcsolattartóinak.

¹ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/1. Önéletrajz, 1950. június 4., 32–36.

- ² A Kisegítő Karhatalmi Alakulatokat 1944. november 3-án hozták létre a feloszlott Nemzetőrség jogutódjaként. Budapesten több kerületben zászlóaljba szervezetteren az ellenállási mozgalom jól működő egységei lettek.
- ³ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/1. Csobádi Péter miniszteri fogalmazóról készült feljegyzés 1945 októberében. 100.
- ⁴ Uo. Összefoglaló, 1951. július 26., 54.
- ⁵ Uo. Önéletrajz, 1950. június 4., 34.
- ⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/3 a Szovjet Állambiztonsági Minisztérium kérésére Csobádiról készült összefoglaló, azt követően, hogy Benkei András belügyminiszter engedélyezte, foglalkoztatás céljából átadását a szovjet állambiztonsági szerveknek. [Dátum, címzett és aláírás nélküli dokumentum.] A szövegből annyi kideríthető, hogy 1973. február 9. után készült. 78. (továbbiakban: Összefoglaló, 1973).
- ⁷ Uo. Feljegyzés Csobádi Péterről. [Dátum, címzett és aláírás nélküli dokumentum] 57.; uo. Jelentés, 1948. február 7., 50.
- ⁸ Uo. Feljegyzés 1951. szeptember 8., 59.
- ⁹ Uo. Jelentés, 1948. február 7., 51–52.
- ¹⁰ Uo. Önéletrajz, 1950. június 4., 32–36.
- ¹¹ Uo. Minősítés, 1961. január 30., 162.
- ¹² Uo. Feljegyzés, 1951. szeptember 8., 59.
- ¹³ Uo. Jelentés, 1961. június 19., 172.
- ¹⁴ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/3. Jelentés, 1973. február 9., 72; uo. Javaslat, 1973. július 10., 86.
- ¹⁵ Uo. Kézzel írott, fejléc nélküli anyag. 1954. január 4., 95.
- ¹⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/1. Az „Ismeretségi- és baráti köröm a következőkből áll” című összeállításban szerepel – többek között – Kóródi András operaházi karmester, Somogyi Pál író, Róna Frigyes a rendőrszolgálat karnagya, Horváth Tivadar színész. 1950. április 15., 30–31.; „1947. június 17-ei, kapcsolatam felvétele óta az alábbi személyekkel foglalkoztam.” [d. n.], 37–42. Valószínűleg jelentett például a külügyminisztériumban dolgozó jobboldali szociáldemokratákról (Fiedler Jenőről, Gál Endéről, Rác Gáborról, Böhm Vilmosról stb.), az SZDP-hez tartozó vezető állami vagy pártfunkcióban lévőkről, így Szakasits Árpád titkáráról, Dobos Istvánról, a Justus Pál és Schiffer Pál csoportjához tartozó Szalai Sándor egyetemi tanárról, Ries István igazságügyi miniszterről, Bede István londoni követéről stb.
- ¹⁷ Uo. Összefoglaló jelentés, 1958. december 18., 108.
- ¹⁸ Uo. Javaslat, 1950. június 20., 48.
- ¹⁹ Uo. Jelentés, 1951. szeptember 27., 63–64; uo. Jelentés, 1951. november 19., 67.
- ²⁰ Az I/2-e alosztályról van szó, amelynek feladata: „az állami apparátus hivatalaiba, valamint az értelmiség, a kultúra, a művészet terén tevékenykedő »reakciós elemek« felderítése” volt. Lásd Cserényi-Zsitnyányi, 2009.
- ²¹ Uo. Jelentés, 1951. november 27., 70.
- ²² Uo. Feljegyzés, 1953. november 9., 94.
- ²³ Uo. Kizárási javaslat, 1954. december 15., 96–97; Szolgálati jegy, 1955. február 2., 98.
- ²⁴ Uo. Jelentés, 1959. október 23., 141; uo. Jelentés, 1960. november 1., 158.; uo. Minősítés, 1961. január 30., 162.
- ²⁵ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/3 Összefoglaló, 1973: 84.
- ²⁶ Szőke, 2006: 40–43. (Csobádi Péterrel készült interjú a zenekar megalapításáról.)
- ²⁷ „Karl Böhm osztrák karmester, zenei rendező, operaigazgató, a legnagyobb Wagner-interpretátorok egyike.” Lásd bővebben: https://hu.wikipedia.org/wiki/Karl_B%C3%B6hm (utolsó letöltés: 2017. január 25.).
- ²⁸ A cikk magyar fordítását lásd Szőke, 2006: 170–172.
- ²⁹ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/3. Összefoglaló, 1973: 80.; Csobádi, 1955: 62.; Csobádi, 1956.
- ³⁰ Uo. K-anyagok, a 255. számon szereplő boríték 145–146. Csobádi 1962. július 5-én apjához írt levele.
- ³¹ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/1. Koordináló jelentés, 1958. november 20. 102–103.
- ³² Uo. 23/4 B. sz. utasítás, 1958. november 28. 106–107.
- ³³ Uo. 26/1 B sz. utasítás, 1958. december 19. 111–113.
- ³⁴ Uo. Jelentés, 1959. március 25. 122.
- ³⁵ Uo. 120–123.
- ³⁶ Uo. Jelentés, 1959. április 10. 125–128. Feljegyzés, 1959. április 14. 129.
- ³⁷ Uo. 9/5/B sz. utasítás, 1959. április 28. 132–134.
- ³⁸ Uo. 15/6 B. sz. utasítás, 1959. július 31. 138–139.
- ³⁹ Uo. 15/6 B. sz. utasítás, 1959. július 31. 138.
- ⁴⁰ Uo. Jelentés, 1959. október 23. 141–143.
- ⁴¹ ÁBTL 3.2.3. Mt-724/1 Jelentés, 1960. február 16. 25–29.
- ⁴² Uo. Jelentés, 1960. március 21. 37.
- ⁴³ Uo. 8/1. B sz. utasítás, 1960. április 5. 48–49.
- ⁴⁴ Uo. Értékelő jelentés, 1960. április 26. 51.; 8/1 B sz. utasítás, 1960. április 5. 48.

- ⁴⁵ Uo. Feljegyzés, 1960. április 20. 50.
- ⁴⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/1. Szolgálat jegy, 1960. június 18. 154.
- ⁴⁷ Uo. Jelentés, 1960. november 1. 158–160.
- ⁴⁸ ÁBTL 3.2.3. Mt-724/1. 27/1 B sz. utasítás, 1960. december 6. 52.
- ⁴⁹ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/1. Minősítés, 1961. január 30. 161–168.
- ⁵⁰ Uo. Jelentés, 1961. június 19, 171–175.
- ⁵¹ Fricsay Ferenc világhírű magyar karmester (1914–1963). Emlékét Szegeden és Budapesten, egykori lakóházán emléktábla őrzi, valamint a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karának a róla elnevezett hangversenytermében elhelyezett szobra, s a nevét viselő koncertbérlet idézi. Lásd https://hu.wikipedia.org/wiki/Fricsay_Ferenc (utolsó letöltés: 2017. február 13.); Bucsay, 2014.
- ⁵² Uo. Jelentés, 1961. október 20. 182.
- ⁵³ Uo. Javaslat, 1962. február 24. 192–193. A javaslat melléklete: Levéltervezet, uo. 194–195.
- ⁵⁴ Uo. Javaslat, 1962. augusztus 18. 202–204. A javaslat melléklete: Levéltervezet, uo. 205–206.
- ⁵⁵ Uo. 26/2 B sz. utasítás, 1962. szeptember 20., 210–212.; Feljegyzés, 1962. október 12. 219.
- ⁵⁶ Uo. Szolgálati jegy, 1962. november 22., 222.; Feljegyzés, 1962. november 26. 224–225.
- ⁵⁷ Uo. Javaslat, 1962. november 14., 228–230. Vö. uo. 26/2 B sz. utasítás, 1962. szeptember 20. 210–212.
- ⁵⁸ Uo. Jelentés, 1962. december 6. 234–248.
- ⁵⁹ Uo. Változás jelentés, 1963. február 6. 249.; Szolgálati jegy, 1963. február 28. 250.
- ⁶⁰ Uo. Javaslat, 1963. október 30. 264–265.
- ⁶¹ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/2. Összefoglaló jelentés, 1967. március 8. 278–281. A segítségkérő levél dátuma: 1967. március 14. 277.
- ⁶² Uo. Javaslat, 1967. június 1. 282–285.
- ⁶³ Uo. Összefoglaló jelentés, 1970. február 4. 42.
- ⁶⁴ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/3. Feljegyzés, 1969. december 18. 32–33.
- ⁶⁵ Szőke, 2006: 370.
- ⁶⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-469/3. Jelentés, 1971. január 4. 59–61.
- ⁶⁷ Uo. Jelentés, 1971. április 16. 65.
- ⁶⁸ Uo. 64–65.
- ⁶⁹ Uo. Feljegyzés, 1971. augusztus 30. 67–68.
- ⁷⁰ Uo. Javaslat, 1973. július 10. 86–87.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

3.2.1.	Bt-dossziék	
	Bt-469/1–3.	„Íves Péter”
3.2.3.	Mt-dosszié	
	Mt-724/1.	„Íves Péter”

Internetes oktatási anyagok, cikkek

Bucsay, 2014

Bucsay Levente: Leborult a világ az agyonhallgatott magyar előtt. *Magyar Nemzet*, november 1. <http://mno.hu/grund/leborult-a-vilag-az-agyonhallgatott-magyar-elott-1255934> (utolsó letöltés: 2017. február 13.).

Cserényi-Zsitnyányi, 2009

Cserényi-Zsitnyányi Ildikó: Az Államvédelmi Hatóság szervezeti változásai (1950–1953). *Betekintő*, 2. sz.

http://www.betekinto.hu/2009_2_cserenyi_zsitnyanyi (utolsó letöltés: 2017. március 5.).

Hivatkozott irodalom

Csobádi, 1955

Csobádi Péter: *Bartók*. Budapest, Országos Béketanács kiadása.

Csobádi, 1956

Csobádi Péter: Bartók zenéje és a mai ember. *Szabad Hazánkért*, 9. sz. 8. (Klly.)

Szőke, 2006

Szőke Cecília: *Philharmonia Hungarica 1957–2000. A magyar emigráns zenekar, a Philharmonia Hungarica története interjúk és dokumentumok tükrében*. Budapest, Klasszikus és Jazz Kiadó.